

EL SAGRAMENT DEL PERDÓ

FRA JACINT DURAN

Aplegar la Fraternitat

Ens proposem de meditar sobre el sacrament de la penitència. Farem una primera reflexió franciscana.

Sant Francesc és un home que va somiar bastant. En moltes ocasions, les biografies antigues ens parlen dels seus somnis. N'hi ha un que potser no recordem massa. Es tracta d'aquella vegada que sant Francesc estava somiant que veia una gallina negra, baixeta i plena de plomes. La pobra gallina, que era petita, estava lloca, estenia les seves ales i estava voltada de pollets. Però els pollets no hi cabien i s'anaven dispersant i marxant, i la pobra gallina estava molt nerviosa perquè no podia aixoplugar sota les seves ales la quantitat de pollets que tenia. La preocupació de la gallina era arreplegar els pollets sota les seves ales. Sant Francesc es reconeixia en aquesta gallina. "Aquesta gallina sóc jo", deia Francesc.

Això remunta segurament a l'any 1217 quan sant Francesc estava preocupat perquè havien vingut molts frares nous i no els podia aixoplugar. La voluntat de Francesc era acollir els frares, tenir-los sota les seves ales, com una gallina als seus pollets, com una mare als seus fills.

El 1221 va buscar una solució a aquest problema. El que li preocupava eren els fills, els pollets, que quedaven dispersos. Justament això recorda el text de l'evangeli en què Jesús va arribar a Jerusalem i es va posar a plorar: "Quantes vegades he volgut, com una gallina, aixoplugar-te sota les meves ales i tu no ho has volgut". La voluntat de Jesús, quina era? Aixoplugar, reunir els fills dispersos. Tant és així que el final del capítol 11 de l'evangeli segons sant Joan dirà que Jesús morí per aple-

gar els fills dispersos de Déu que hi ha pel món. Aplegar, fer un grup... És així que, en el cànon tercer de la Missa, diem: "Per la vostra gran pietat, Pare clementíssim, reuneix els vostres fills dispersos pel món."

La salvació de què parla el Nou Testament, de què parla Jesús, de què parla la Bíblia, no consisteix en que jo em salvi, que arribi a un equilibri psicològic, que connectar amb la divinitat... El que volia Déu era aixoplugar una comunitat. Tant és així que el Catecisme de l'Església Catòlica diu al principi de tot: "Déu ha creat el món perquè l'home participi de la naturalesa divina i ha arreplegat tots els homes en una sola família." No es tracta de la meua salvació únicament i aïllada. Es tracta, en canvi, d'aixoplugar, de crear una fraternitat, una comunió. En definitiva, de crear llaços de comunió que vinguin de Déu i s'arrecerin en Ell: com una lloca vol aixoplugar els seus pollets, així Déu vol aixoplugar els seus fills dispersos.

Això sant Francesc ho tenia molt clar, perquè aixoplugar no significa ordres ni imposicions, sinó tacte i delicadesa. Això es reflecteix en diferents textos de les biografies antigues, perquè van crear una manera de fer molt més cristiana i humana. Recordem aquell text datat del 1210, en què es narra com sant Francesc, amb els primers companys, retornava de Roma i no trobava lloc on estar-se i van començar a buscar un lloc. Al final, van anar a parar a Rivotorto, un lloc molt petit pensat perquè hi dormís un ase. Poc temps després va arribar el pagès i va posar-hi l'ase mentre ells hi dormien. En fi, tots hagueren de sortir perquè hi cabés l'ase i van haver de buscar un altre lloc. Però, mentre això no passà, ells s'estaven allà. I suposo que recordeu el

que va passar aquella nit en què tots estaven dormint, una mica amuntegats, quan se sentí una veu enmig de la nit que gemegava: “Em moro”. I, sant Francesc, s’aixecà i li digué: “Però, què et passa?” I el germà li respongué: “Em moro de gana”. Què va fer sant Francesc? No el renyà, ni el va fer quedar en ridícul, sinó que va fer aixecar tothom i, a mitjanit, va servir menjar. Sant Francesc tingué la delicadesa de començar ell a menjar perquè el germà perdés la vergonya i mengés i tots els altres ho compartissin.

Hi ha molts textos de les Floretes i d’altres Fonts franciscanes en què veiem sant Francesc reclamat per germans que volen parlar amb ell, i ell, que està ocupat en moltes coses, gairebé sempre surt corrents a trobar-los, els abraça, els beneeix, parla amb ells, i són poquíssims els que marxen sense poder relacionar-se amb ell, de tu a tu: es tracta, en fi, de parlar, de crear xarxes, no xarxes tècniques, sinó humanes.

Recordeu encara que hi ha un altre text en què trobem un frare malalt i que sant Francesc sabia que es posaria bo si menjava ni que fos una mica de raïm. Lagafà, se l’endugué a una vinya, robaren raïm, i sant Francesc començà a menjar perquè l’altre no tingués vergonya i mengés.

Són aquestes relacions plenes de delicadesa, plenes de deferència, el que ha de crear la comunitat cristiana, el que ha de fer la comunitat franciscana. El que fa que aquesta pandèmia sigui viscuda amb tant de dolor és la soledat i és precisament això el que Jesús no vol de cap manera: ens vol aixoplugar sota les seves ales, no deixar-nos sols a cadascú fent ioga o fent meditació, o cercant l’equilibri emocional amb llibres d’autoajuda, estiguin bé o no. El que cal és trobar-se i retrobar-se. Aquí hi ha el punt central: la fraternitat, la comunió, la comú-unió amb Jesús.

Sagraments

Fem un pas més. Per trobar-nos i retrobar-nos, nosaltres no podem fer-ho simplement per nosaltres mateixos. L'home tot sol no pot arribar a Déu. És Déu qui ha de venir. Necessitem de Déu per arribar a Déu. És allò que diu el salm: "Si el Senyor no construeix la casa és inútil l'afany dels constructors. Si el Senyor no guarda la ciutat és inútil que vigilin els guardes." Per això l'Església proclama que la humanitat té un punt de referència, un pont: Jesús. Ell és el qui està en Déu i en nosaltres, l'escala on pugem i baixen els àngels de Déu. I això, no simplement a nivell individual, sinó, primàriament, a nivell comunitari, de manera que, quan parlem de la comunitat cristiana, parlem de la comunitat que Jesús edifica, que Jesús treballa, que Jesús construeix, de la qual Jesús és pedra fonamental. I això d'una manera real i no simplement simbòlica. Això és bàsicament el que vivim en el misteri dels sagraments.

En els sagraments deixem que Jesús ens construeixi com a nova creació, per tant com a germans, com a fraternitat. Quan parlem dels sagraments hi ha elements que en podem dir simbòlics, i d'altres que són signes. Per exemple, que la casulla sigui de color verd o vermell és un signe convencional. Ens hem posat d'acord que, durant l'any, el color litúrgic sigui el verd, i no hi ha cap problema. Quan celebrem la memòria d'un màrtir, posem el color vermell. Quan es tracta de la Mare de Déu, el posem blau. I quan és una solemnitat, el posem blanc. Són signes que ens orienten, però els colors podrien ser d'una altra manera. La litúrgia, tanmateix, no va solament de signes sinó també de símbols, que són molt més profunds. El símbol de l'aigua, el símbol del foc, el símbol del pa, el símbol del vi. No simplement són coses en les quals ens posem d'acord, sinó que expressen una sintonia profunda entre el símbol i la nostra interioritat. Per exemple, el foc expressa molt bé el

que nosaltres de vegades sentim en la pregària. L'aire expressa molt bé el que sentim quan hi ha una experiència de Déu.

Cal, però, un pas més: el que celebrem bàsicament són sagraments, que fan servir símbols i signes, però que són una realitat molt més profunda encara. El creient sap que el sagrament no és simplement un símbol ni un signe, sinó que el que hi ha en el sagrament, allò que representa, està passant. El pa no simplement simbolitza el cos: el pa és el cos de Crist. El vi no simplement simbolitza la sang de Crist: és la sang de Crist. Quan estic ungint amb l'oli, l'oli no simplement simbolitza l'Esperit Sant, sinó que l'Esperit Sant hi és. El sacerdot, quan presideix la celebració, no simplement recorda o simbolitza a Crist, sinó que ho fa in persona Christi, Crist hi és. Així, quan se celebra el sagrament, succeeix alguna cosa, no simplement ens imaginem, no simplement recordem, no simplement és un símbol, sinó que és una veritat que succeeix, que passa.

Cal dir també que el sagrament bàsic i que dona sentit a tot és la mateixa persona de Crist ressuscitat, el qual és sagrament del Pare: "qui m'ha vist a mi, veu el Pare". Ell fa visible l'Invisible, el fa present i actuant. És Déu amb nosaltres. És l'escala que uneix el cel i la terra. L'Església és el seu cos, que el fa visible enmig del món. Per això diem també que l'Església és el sagrament, l'instrument eficaç de salvació, el sagrament que fa visible i actuant Crist Ressuscitat.

Segons el Catecisme de l'Església catòlica, de Sagraments, n'hi ha de tres classes diferents. El Concili de Trento, al segle XVI, ho va concretar en set sagraments:

- Els d'iniciació: el Bateig, la Confirmació i l'Eucaristia.
- Els de guarició: la Penitència i la Unció dels malalts.
- Els de vocació i servei a la comunitat: el Matrimoni i l'Ordenació.

Aquests set sagraments ens recorden, bàsicament, Jesús actuant i treballant en la comunitat. És Jesús que treballa i configura la seva comunitat, Ell personalment.

El sagrament de la penitència

El sagrament de la Penitència, que volem subratllar aquí, és un sagrament que ha tingut a través de la Història un procés bastant llarg de canvis en la seva manera de celebrar-se. Es dona des del principi del cristianisme, però no és fins al segle VII o VIII que agafa, més o menys, la forma que té avui dia.

El sagrament de la Penitència té cinc noms, i cadascun dels noms ens mostren un aspecte del sagrament: és el sagrament de la Conversió, de la Penitència, de la Confessió, del Perdó i de la Reconciliació. Els cinc aspectes estan profundament relacionats.

Primer de tot, és el sagrament de la conversió: de la conversió no de tots els homes, sinó dels creients. Per a la conversió dels no creients hi ha una porta que és el sagrament del Baptisme. Però fins la conversió dels creients té relació amb el Baptisme i precisament això subratlla un punt bàsic de la vida cristiana: el de la conversió contínua. La paraula que hi ha al darrera de la paraula conversió, en grec, és metanoia, que vol dir “canviar de ment”. En llatí es tradueix per conversio, que vol dir “girar-se”. Abans, les esglésies tenien el lloc de la lectura de l’evangeli a l’altra punta de la nau. Per tant, quan proclamaven l’evangeli, tothom es “convertia”, es girava. Encara avui, quan es comença la proclamació de l’evangeli, els ministres es giren de cara a l’ambó on es proclama l’Evangeli. És un signe per recordar que l’evangeli ens porta a la conversió: el canvi de postura recorda la metanoia, és a dir, el canvi de ment. Així doncs, el creient és algú que està contínuament convertint-se, canviant de mentalitat i conformant-se segons l’Evangeli.

El segon nom del sagrament és el de Penitència, que està profundament relacionada amb la conversió. La Penitència és l’esforç que jo he de fer per arribar a ser amo de mi mateix, deixant que Crist sigui el rei de la meva existència. Penitència és l’esforç físic, espiritual, per ajudar-nos a canviar. Fixem-nos que aquesta paraula la fa servir molt sant Francesc, perquè en els textos llatins de l’evangeli, quan parlava Jesús i deia “convertiu-vos i creieu en la Bona Notícia”, la conversió es traduïa per “feu penitència”. Faig penitència, doncs, perquè la conversió es concreti, és a dir, em diu que he de fer alguna cosa, m’he de proposar canviar i restituir, les dues coses, perquè quan he posat el dit a l’ull al germà no n’hi ha prou amb demanar perdó a Déu, sinó que Déu diu: “molt bé, ara arregla les coses amb el teu germà”. No n’hi ha prou amb el perdó de Déu, doncs. La penitència és arreglar el que has fet malbé amb la teva manera de fer. Per això la penitència és el segon pas de la conversió. Primer la conversió del nostre cor, de la nostra mirada, de la nostra mentalitat, girar-nos. I, segon, concretar: què he de fer perquè això sigui real? Demanar perdó i ajudar a reparar allò que he fet malament. Penitència, doncs, és restituir a l’altre i a Déu el mal que li he fet.

El tercer nom és la Confessió. Aquesta confessió és molt important i molt pròpiament catòlica i, fins i tot, ortodoxa, o sigui, de les esglésies antigues. Això representa tot un esforç. És ser capaç de dir: “jo he fet això que està mal fet i et demano perdó.” Es tracta de fer l’esforç mental i intel·lectual de verbalitzar internament i externa allò que he fet malbé. No es tracta, doncs, de dir simplement i d’una manera general: “he pecat”, o allò que fem a vegades, després de carregar-nos a una persona i deixar-la per terra, de dir: “però jo també sóc molt pecador.” La confessió consisteix en el què i el com. No cal perdre’s en detalls, quan

un es confessa, però sí que cal saber dir les coses pel seu nom, saber-se-les dir i dir-les a Déu a través del ministre ordenat.

El quart nom és el sagrament del Perdó. Hem de ser molt conscients que el perdó del pecat, com a tal, només el pot donar Déu. És allò que trobem al text del principi de l'evangeli segons sant Marc, quan Jesús diu abans de guarir el paralític: "Et són perdonats els pecats." I els fariseus pensen: "Qui pot perdonar els pecats fora de Déu?" Tenen raó: ningú no pot. Amb aquestes paraules, certament, Jesús està dient: "Jo sóc Déu". Déu és l'únic que pot perdonar. Per això quan el prevere diu "jo et perdono", és el "jo" de Jesucrist. És el mateix que trobem en la consagració del pa i del vi. El sacerdot agafa el pa i diu: "Això és el meu cos." El prevere no està dient que és el seu cos: està dient que és el cos de Crist. I quan imposa les mans dirà: "Jo et perdono." Aquest "jo" és Crist: el prevere actua in persona Christi. Dirà sant Agustí que quan un prevere bateja, és Crist qui bateja. Quan un prevere presideix l'Eucaristia, és Crist qui presideix l'Eucaristia: realment, no simbòlicament. Ens trobem en un sagrament, no davant d'un simbolisme. Estem davant d'una realitat: presència real, opus Dei, obra de Déu. Opus Dei és la paraula que feia servir l'església primitiva per dir què és el sagrament, és a dir, obra de Déu i no obra nostra. Certament, és un acte de culte, però ho és en tant que és Jesucrist qui el fa. Nosaltres hem de tenir cura dels detalls, però l'obra, el treball, és de Jesucrist pel Pare en l'Esperit Sant.

Per últim, aquest sagrament té el nom de sagrament de la Reconciliació. És important de tenir-ho en compte. Sant Pau diu: "Reconcilieu-vos amb Déu, perquè Déu, per Jesucrist, ja s'ha reconciliat amb nosaltres." Cal una reconciliació amb Déu. El problema bàsic de l'home és amb Déu. Però jo no puc reconciliar-me amb Déu, si no em reconcilio amb els germans, de la

mateixa manera que no puc estimar Déu, si no estimo els germans. Per tant, m'he de saber reconciliar amb els germans, i, quan dic "els germans" vull dir els germans en concret, amb l'Església, perquè quan un creient fa alguna injustícia, el primer que diran és: "mira aquell, va a missa els diumenges i mira què ha fet... Molta missa, però no paga als seus treballadors", posem per cas. Això fa mal a l'Església tota: el testimoni que donem és fonamental. I no cal ni dir quan el qui fa el mal és un prevere o un frare. Per tant, a l'Església hem de fer un mea culpa i també ha de fer-ho un mateix, perquè l'Església no és in genere: sóc jo que faig quedar malament l'Església amb el meu pecat concret i, per tant, el testimoni de Crist queda escarnit.

I jo, què he de fer?

Què ha de fer el creient per rebre el perdó? Segons el Catecisme de l'Esglé-

sia Catòlica, en primer lloc, un examen de consciència i un acte de contrició, de penediment. Recordar allò que ha fet malament i penedir-se. Hi ha un escriptor i pensador que diu que el sagrament de la penitència és un acte profundament intel·lectual. Ell és catòlic i jove, professor de filosofia, i diu que la modernitat, o sigui, la capacitat de pensar i ser crític, va néixer en un confessorari. Ell exagera; però, per què ho diu? Doncs perquè l'acte de la confessió requereix, primer, parar-te: has de fer un examen, has de verbalitzar... Això és molt important per ser persona. En el fons, significa dir que "en això, he fallat." Aquesta concreció és molt important. De fet, l'examen de consciència és molt decisiu. L'hauríem de fer cada nit. Sant Ignasi de Loiola diu que ha d'anar precedit amb un acte d'acció de gràcies, també ben concret: en aquest dia que acaba, en aquest lloc i amb aquestes persones... es tracta de concretar les coses.

Després de l'examen de consciència, un ha de fer un propòsit d'esmena, és a dir, de proposar-se seriosament que no ho tornarà a fer. Hi tornarem a caure, però que no sigui per no haver-nos-en fet el propòsit. Sobretot, el que cal en aquest punt, és posar els mitjans perquè aquest propòsit es pugui concretar.

La confessió dels pecats al ministre és el que més costa d'empassar potser. "Jo ja em confesso amb Déu...", sol ser la resposta normal per justificar la no-confessió. Hem de dir de seguida que aquí, en aquest sagrament, hi ha l'expressió més clara que la fe cristiana no és sols un afer individual, de jo amb Déu, sinó una proposta fraterna, és la construcció i, en aquest cas, la reparació de la vida fraterna. El meu pecat no sols m'afecta a mi, sinó a aquell que he maltractat o he ofès. Les dues coses són importants. He de demanar perdó a qui he fet mal i també a la comunitat cristiana de la que formo part. He de reparar el

mal que he fet, tant a la comunitat com a aquella persona concreta que he perjudicat. Cal assumir la responsabilitat davant l'altre i també davant la comunitat que he perjudicat amb el meu mal exemple o amb el meu tancament de cor, un mal fer que ha bloquejat i contradit la crida de Jesús que ens ha convocat a tots com a Església. Crist es fa present en la persona del ministre, per tant aquest "jo et perdono" és el del Senyor realment present, ja que la confessió és un sagrament, com hem dit, no sols un símbol, o, pitjor encara, una consulta.

El Catecisme ens parla també de complir la penitència. Sigui quina sigui la penitència, és una invitació a pregar i, si la cosa és una mica més greu, a reparar el mal fet i a reparar-te el mal que t'has fet, a través de la pregària o a través d'un altre acte. No cal entrar ara en casuístiques. Es tracta aquí d'una crida a la responsabilitat: cal reparar el mal que hem fet, tant de paraula com d'obra, de pensament o d'omissió. I també una crida a reparar-nos a nosaltres mateixos, els qui he perjudicat, i la comunitat. O millor, es tracta d'obrir-se a l'acció de Déu que ens guareixi.

Sant Francesc va anomenar els primers frares "Penitents d'Assís" i la seva forma de vida era una vida de penitència. Al final de la seva vida, ho definia encara igual, quan deia: "així vaig començar a fer penitència" i en el mateix Testament, referint-se als frares els diu "a qualsevol lloc on no seran rebuts, que fugin a una altra terra a fer penitència amb la benedicció de Déu." Acabem amb les paraules de sant Francesc de la Primera Regla: "Tan bé com podran ajudin al qui ha pecat, ja que no necessiten metge els qui estan bé, sinó els qui estan malalts."

El camí de Francesc és camí de guariació, de penitència, de transformació en un germà menor que es reconeix pecador, malalt que necessita metge.